biblioteca școlarului

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

DIN TRECUTUL NOSTRU

Litera INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

Alexandru
VLAHUȚĂ

DIN TRECUTUL NOSTRU
ROMÂNIA PITOREASCĂ

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

Am un sentiment deosebit, de duioşie şi de un fel de pietate, în acest moment, când încep să scriu despre Vlahuţă...

Vlahuţă, pentru cei din generaţia noastră, este cu totul altcineva, *decât pentru cei mai bătrâni ori mai tineri decât noi.*

Între oamenii din aceeaşi generaţie este o comunitate de gândire şi de simţire, care o deosebeşte de generaţiile mărginaşe, aşa încât, parafrazând cuvintele unui mare scriitor, se poate spune că o generaţie este o patrie.

Şi Vlahuţă a fost poetul generaţiei tinere de pe la anii 1890, al generaţiei romantice de atunci!

Dacă, pe când eram copii, am tremurat de nerăbdare împreună cu Ştefan cel Mare la poarta Cetăţii Neamţului, unde-l aştepta „tânăra domniţă", dacă, tot atunci, am urmărit cu emoţie pe viteazul voievod, pe drumul ce duce pe la Cornul Luncii spre chilia lui Daniil Sihastru — acum, când devenisem mari, *când începusem să visăm iubirea şi să ne înfiorăm de tainele vieţii, aşa cum se visează la optsprezece ani, acum începeam să uităm pe Alecsandei şi pe Bolintineanu, şi să ne aruncăm cu nesaţ asupra lui Eminescu, a lui Delavrancea, a lui Vlahuţă.*

Eminescu era bolnav, şi în curând muri. Istoria vieţii, a boalei şi a morţii lui, ajunsă până la noi sub formă aproape legendară, înconjurase, în închipuirea noastră, pe marele poet ca o aureolă mistică şi supranaturală. Şi apoi el era atât de mare, atât de colosal! Aşa încât aveam impresia că îndeplinim un mister, *că* oficiem, *ori de câte ori îl citeam pe Eminescu. Şi-l citeam fără sfâtşit!*

Vlahuţă, care exista undeva în carne şi oase, care ne trimitea *din când în când, prin reviste, poeziile sale, care vorbea mai pe înţelesul nostru, era un... pământean. El era mai aproape de noi decât Eminescu, care plana triumfător în adâncimile albastre ale cerului. Vlahuţă era poetul* actual *al acelei generaţii...*

Şi cum îl citeam! Şi cum ni se împletea viaţa sufletească cu sentimentele poetului nostru! În vremea aceea, când ni se forma *sufletul, când avea să se hotărască pentru totdeauna ceea ce era să fim pe lumea aceasta, cât de*

mult a pus Vlahuţă în sufletul nostru!... Oare ştiu poeţii adevăraţi ce mare răspundere *au faţă de generaţia tânără din vremea lor?*

Oare ştia Vlahuţă cum răsună în noi „Din durerile lumii“, „Ce te uiţi cu ochii galeşi“, „Iertare“...?

Noi eram toţi înamoraţi de Margareta — şi totuşi nu eram geloşi pe Radu, căruia îi doream fericirea din suflet!... Noi toţi ne gândeam, ca şi Radu, „ce frumoşi erau ochii Margaretei în acea seară!“

...Şi totuşi visam o Margaretă, pe care o aşteptam mereu — unii, vai, în zadar!

Şi toţi suspinam cu melancolie după nişte închipuite amoruri defuncte, şi toţi spuneam iubitei noastre imaginare — poate iubitei care avea să vină şi să ne părăsească?: Acum, când nu ne mai iubim, / Vino cu mine-n ţintirim...

Şi cum ne plângeam toţi visurile risipite, care nu se risipiseră — dar care aveau să se risipească odată! — când citeam şi reciteam: A mele visuri risipite, / Ce-mi umplu inima de jale, / Le văd în frunzele pălite / Şi-n pustiirea de pe vale!

Şi toate acestea s-au ţesut de mult cu sufletul nostru, încât nu se mai pot desface. Când ne gândim la anii tineri, nu se poate să nu ne răsară în minte un vers al lui Vlahuţă — şi când recitim, ori ne vine în minte un vers al lui Vlahuţă, nu se poate să nu ne răsară în minte viaţa de altădată...

Căci aducerile-aminte cele mai duioase nu sunt legate numai de locurile şi de casa unde am petrecut anii copilăriei şi ai adolescenţei noastre, ci şi de paginile care dădeau un înţeles lucrurilor de pe atunci şi răspundeau nevoii noastre de idealizare... Cine poate citi fără emoţie baladele lui Bolintineanu, care i-au încântat *anii copilăriei? E slabă balada Cetăţii Neamţului, dar ea are ceva deosebit pentru noi: e ca un glas care vine din adâncimea vremii copilăriei noastre şi care ne aduce tot ce* a fost *atunci, foarte demult, şi azi nu mai există... Când o citim acuma, simţim suspinul după* toţi aceia *din noi care s-au dus pentru totdeauna!...*

Dar acum nu mai eram „copii“, şi Vlahuţă nu era un Bolintineanu.

Adânca melancolie a celor optsprezece ani — niciodată cineva nu are melancolii aşa de adânci ca la optsprezece ani — îşi găsea expresia fericită în acea tânguire, care sunt versurile din primul volum al lui Vlahuţă.

Iar pentru acei care, ca şi poetul nostru, ne petreceam adolescenţa în acel vechi oraş al Moldovei, din „ţara de jos“, Vlahuţă avea un farmec mai mult — el ne era mai aproape.

Şi el îşi petrecuse aceiaşi ani în Bârlad, şi el învăţase pe băncile aceluiaşi liceu, la aceeaşi profesori venerabili din care azi abia dacă mai trăiesc doi!

Şi ce... fuduli eram noi că şi Vlahuţp a învăţat în aceeaşi şcoală şi la aceeaşi profesori! Mi-aduc aminte că doi colegi ai mei stăteau la gazda

unde stătuse Vlahuţă... Ce prestigiu aveau în ochii noştri acei colegi, care erau conştienţi de norocul lor! Cât îi invidiam noi — şi cum ne uitam prin toate colţurile odăiţei, la uşi, la fereşti, la masa *pe care,* poate, *o fi scris Vlahuţă, la cleampa porţii pe care pusese mâna de atâtea ori acel care văzuse „ochii Margaretei din acea seară!...“ Şi ce respect aveam pentru micul funcţionar, care avusese inexplicabila fericire de a fi gazda lui Vlahuţă!...*

Mai târziu, când eram studenţi, flăcăi dragă Doamne, şi când ştiam *şi noi ceva din ale vieţii — cât de potrivit şi la vreme ne dădu Vlahuţă acel minunat imn al tinerei iubiri triumfătoare, dar atât de delicată la acea vârstă, când putera de iluzionare e fără sfârşit...*

Iată, am acuma înaintea mea această minunată poezie, Iubire[1], *în care se zugrăveşte atât de minunat eterna copilărie a simţirii celui care iubeşte şi se poate iluziona... Şi abia pot rezista dorinţei de a o transcrie toată — ca să mă bucur cu cititorul de frumuseţea ei.*

Dar cine nu cunoaşte această poezie!...

Judecaţi, ce impresie ne puteau face la vârsta de 20 de ani aceste versuri ale aceluia care, în liceu, ne învăţase *cum să simţim... Căci poeţii ne învaţă cum să iubim, după cum a spus atât de bine cineva. Şi Vlahuţă a fost unul din dascălii noştri!... Repet: sufletul generaţiei noastre se datoreşte şi lui Vlahuţă.*

Şi dacă am trăit, poate, mai poetic, mai romantic, *simţirile vârstei tinere — decât alte generaţii (prezumţie de* laudator temporis acti[2]*), apoi meritul e şi al lui Vlahuţă.*

...Şi dacă, poate, ne-am torturat mai mult, în momentele când eram în dureroasa situaţie de a chema pe iubita în ţintirimul iubirii, ca să numărăm

Ce de-a mai cruci sunt pe cărare, —

răspunderea, pentru excesul de durere, cade şi asupra lui Vlahuţă...

---

[1] În articolul din „Viaţa Românească“ şi în „Scriitori şi curente“ se citeau două versuri din această poezie:

„Iubire, sete de viaţă,
Tu eşti puterea creatoate...

cântă poetul şi cântăm şi noi împreună cu el“.

[2] Laudator temporis acti (lat.) — *„cel care face elogiul (laudă) timpului trecut“* (Sfârşitul unui vers din *Arta poetică* a lui Horaţiu, prin care subliniază această caracteristică — pe care o condamnă — a bătrânilor, de a ponegri prezentrul în favoarea trecutului.

* * *

Şi iată-ne ajunşi în amiaza vieţii, când acele afaceri de sentiment, de care am vorbit până aci, încep să se conjuge la mai-mult-ca-perfect, cum zice aşa de frumos Kotzebue[1]*...*

Poetul nostru, al generaţiei noastre, a mers în pas cu noi, s-ar zice că pentru *noi...*

Când începusem a nu mai avea ce căuta — şi găsi — în noi aşa de deosebit ca altădată, căci poezia se dusese — când lumea reală începea să aibă o realitate pentru noi, poetul nostru

Que je l'ai toujours reconnu
A tous les instants de ma vie,[2]

era aci, ca să răspundă *aspiraţiilor noastre.*

Poetul îşi pune talentul lui în preamărirea ţării: a întinderilor în spaţiu şi a întinderilor în timp; a locurilor şi a vremurilor.

În acea admirabilă Românie pitorească *el ne-a făcut să vedem şi să iubim şi mai mult ţara, frumuseţile ei,* locul *unde s-a desfăşurat istoria acestui neam...*

În această carte nouă, Din trecutul nostru, *poetul tinereţii noastre scrie, în imagini şi pe înţelesul tuturora, istoria tragică a acestui popor, istoria celui mai nefericit popor din Europa, şi poate din lume.*

...Poate din lume, căci dacă va fi suferit tot atâta vreun trib — aproape zoologic — din cine ştie ce meleaguri sălbatice, suferinţa aceea nu poate fi pusă în cumpănă cu suferinţa unui popor nobil, care, ca şi eroii de tragedie, e cu atâta mai de plans, cu cât starea lui de mai înainte a fost mai fericită faţă cu adversitatea în care a căzut. [...]

. . . .

Istoria, întrucât explică, *este o ştiinţă. Întrucât evocă oamenii şi întâmplările trecutului, ţine de poezie. Şi cum cartea lui Vlahuţă n-are decât această din urmă pretenţie, cine putea fi desemnat să scrie o istorie „pitorească“ a poporului român, decât acest staroste al breslei cântăreţilor noştri, a cărui cea mai înaltă însuşire artistică este tocmai acea plasticitate a stilului, care e menită să ne facă* să vedem *oamenii şi întâmplările...*

Şi în adevăr, citind aceste pagini „din trecutul npstru“ istoria veche capătă viaţă, căci scriitorul nu ne face cunoscute *faptele, ci ni le* arată.

---

[1] August-Frederic-Ferdinand von Kotzebue — scriitor german (1761—1819).

[2] „Pe care l-am recunoscut întotdeauna
În toate clipele vieţii mele“ (fr.).

La aceasta mai contribuie şi scurtimea, *faptele urmând repede unele după altele, ca într-un roman — nedistanţate prin consideraţii şi explicaţii care, în istoriile ştiinţifice, capătă rolul principal, rămânând ca faptele să exemplifice oarecum consideraţiile teoretice...*

Dar însuşirea principală, pentru care o operă de felul acesta e plină de viaţă şi de concret, este tot tratarea poetică a istoriei, adică zugrăvirea personajelor prin caracterele lor individuale (adevărate ori verosimile) şi zugrăvirea evenimentelor în chip plastic...

V-aţi gândit vreodată, pe când studiaţi istoria românilor, că femeile dace aveau, ca toate femeile, *acel „etern feminin", care face din femeie „prototipul îngerilor din senin"?*[1] *Eu nu m-am gândit. Deci, femei dace, geţi etc., pentru mine erau nişte noţiuni, care făceau parte din nişte propoziţii — propoziţii care mă făceau să cunosc şi să pricep — şi-atâta tot!... Citiţi în cartea lui Vlahuţă cele două-trei pagini despre femeile dace, şi dacă aţi fost ca şi mine, veţi vedea pentru întâia dată că femeile dace erau* femei...

V-aţi gândit vreodată, când eraţi pe băncile şcolii, că marele Ştefan, pe lângă acel războinic înfricoşător, pe lângă omul care a învins şi a fost învins, care a fost în legături cu şahul Persiei şi cu senatul Veneţiei etc., — v-aţi gândit că a fost cândva „un tineret frumos cu ochii albaştri şi cuminţi, a căror dulce privire e pururea dusă, pierdută în cine ştie ce adâncime de gânduri mari"?

. . . .

Totul capătă viaţă, totul devine dramatic şi pictural!...

Şi nu mai continuu cu exemplele, căci ar trebui să citez la nesfârşit.

Dar în cartea aceasta nu găsim numai un pictor şi un povestitor artist. Simţim şi o inimă care bate necontenit. „Din trecutul nostru" nu este povestirea unui om care scrie un tratat de istorie a unui popor, ci opera unui om care scrie, aci duios, aci mândru, aci îndurerat, istoria patriei, *istoria zilelor bune şi rele, mai mult rele, ale neamului său... „Nesfârşitele frământări dinlăuntru şi desele schimbări de domn sleiseră puterile Moldovei. Ungurii şi polonii se uitau lacomi la ţara asta frumoasă şi fără noroc"... Desigur, Vlahuţă are aceeaşi iubire pentru tot neamul, dar — ori poate mi se pare? — are un colţ ascuns, în fundul inimii sale, pentru Moldova... Toţi scriitorii moldoveni au o duioşie deosebită pentru „ţara asta frumoasă" şi „fără noroc".*

Iar în ţara aceasta nenorocită, cei mai fără noroc, pentru Vlahuţă, sunt acei care alcătuiesc „prostimea tăcută care munceşte şi rabdă şi

---

[1] Aluzie la versul din *Venere şi Madonă* de Eminescu:
Căci femeia-i ptototipul îngerilor din senin.

*duce-n spinare nevoile țării“, „mulțimea aceea tăcută și supusă a muncii fără răsplată și fără de sfârșit, țăranul acela harnic și răbdător care, și-atunci, și-*ntotdeauna*, a știut păstra întreagă, sub paza jertfei lui, făptura cea de-atâtea ori primejduită a neamului nostru; mulțimea aceea tăcută care plătește toată risipa de bani și de sânge, ca și toate păcatele boierilor și domnilor, de-atunci și* din alte vremi“ *(am subliniat două cuvinte, care ne arată pe autorul lui „1907“ adânc preocupat de durerile prezentului, când scrie istoria trecutului); în sfârșit „prostimea“ care-și spune în divanul ad-hoc durerile adunate de veacuri... „Pentru întâia oară, zice Vlahuță, le spunea lumii cel ce nu se jăluise decât codrului“...*

* * *

. . . .

Acest răzeș „din țara de jos“ a înțeles că numai în lumina și cu sprijinul ideilor acelei Franțe revoluționare[1] *a fost cu putință să scuturăm jugul robiei și să împrăștiem întunericul:*

„Un strigăt izbucnise din inima Franței, și regii pământului se cutremură în vechile lor tronuri. Era marele strigăt al Dreptății omenești, pe care așa de mult o uitase lumea, încât glasul și înfățișarea ei, care-n adevăr căpătase ceva din sălbăticia fiarelor, o umplu de groază“ (Vedeți, Vlahuță explică, justificând, chiar și excesele revoluției).

* * *

Să mai vorbesc de partea pur artistică a operei, de stilul ei? Dar cine nu știe că acest poet, care e unui din făuritorii limbii literare artistice *române,* știe *să scrie mai bine decât oricare altul poate? Vlahuță nu are numai imaginea clară și deci cuvântul propriu — vreau să spun că nu are numai însușirea înnăscută a stilistului — ci are și știința scrisului, conștiința artistică, spiritul de autocritică, care îl fac să aleagă și să combine conștient cuvintele în vederea imaginii și a ritmului frazelor sale:*

„Urcând greu (e vorba de asaltul romanilor din vale asupra cetății dace) scuturile despică pârtia prin desimea săgeților“...

„Soarele Romei apune. Vechii locuitori ai peninsulei Balcanice se urcă tot mai sus pe culmile munților, ca și cum ar căuta să se mai încălzească la cele din urmă raze ale acestui asfințit dureros — dar umbra amurgului crește și noaptea îl învăluie...“ *(N-ar fi disprețuit nici un Victor Hugo această imagine).*

---

[1] Franța revoluției de la 1848.

* * *

Cartea d-lui Vlahuţă este o faptă bună şi o operă de artă. Ea face onoare şi cetăţeanului şi artistului[2].

Garabet IBRĂILEANU Din trecutul nostru, *în G. Ibrăileanu,* Studii literare, *Editura tineretului, B., 1957, p. 191—200.*

Cu toate că C. Dobrogeanu-Gherea a voit să facă din Vlahuţă în mod exclusiv un „decepţionist", în realitate, după cum vom vedea, optimismul constituie nota lui esenţială. Pe cât e însă de integral pesimismul lui Eminescu, pe atât e de relativ şi raţional *acest optimism, aşa că nerăspunzând unei viziuni spontane şi energice şi neaducând un ritm personal în dezvoltarea poeziei române, reacţiunea pesimismului eminescian a aşteptat momentul exploziei optimiste a lui Coşbuc. De natură intelectuală, optimismul lui Vlahuţă are paloarea lucrurilor trecute prin raţionament, obiect de argumentaţie şi de dialectică... În acest sens e, de pildă,* Din prag, *poezia tip a discuţiei didactice şi retorice în jurul problemei morţii pe care omul de temperament o rezolvă prin instinct. [...]*

Lucid, Vlahuţă ne-a dat o poezie de analiză psihologică sau de efecte dramatice. Din prag, *de pildă, după cum am arătat, e drama sistematic expusă a omului ce vrea să-şi răpuie viaţa.* La icoană *este iarăşi de natură dramatică şi chiar melodramatică, prin analiza zbuciumului unei mame ce-şi aduce pruncul bolnav la icoana făcătoare de minuni. [...]*

Inexistenţa lui Dumnezeu e, aşadar, concluzia logică a celeilalte drame din Dormi, iubito! *— concluzii diferite ce ne precizează natura dramatică a talentului lui Vlahuţă adaptat subiectului. Şi iubirea e tratată uneori prin latura ei dramatică şi obiectivă ca o problemă psihologică. [...]*

Tablouri trase cu reală cunoaştere a meşteşugului teatral, cu efecte şi suspensiuni căutate de cugetare, cu locuri comune filozofante şi cu intenţii moralizatoare, dar mai ales cu pătrundere psihologică — iată adevăratul aspect al poeziei lui Vlahuţă, căreia îi lipseşte doar lirismul. [...]

Izvorând din raţiunea practică, talentul lui Vlahuţă rămâne discursiv şi instructiv. [...]

Oricâte inciziuni am face în opera lui Vlahuţă, vom da, aşadar, peste filonul ascuns al intenţiei didactice, fie în Vechilor ateneişti *sau în Linişte, în* Unde ni sunt visătorii? *sau în* Slăvit e versul, *dar nicăieri nu-l vom găsi mai sincer şi mai realizat decât în paginile sale de proză.*

Problema supravieţuirii literare e conjecturală şi, de altfel, şi relativă, deoarece măsurăm imensităţile cu măsurile noastre, iar destinul orb ne

[1] Încheierea aceasta este reprodusă după „Scriitori şi curente", ed. I.

dezminte, trecând posterităţii opere din consideraţii imprevizibile şi sugrumând altele. În aceste condiţii, nu se poate şti de va rămâne ceva din opera lui Vlahuţă, dar, dacă critica e dezarmată faţă de întâmplare, o domină totuşi prin judecata ei care n-are nevoie de valorificarea timpului. Perfecţia unei opere stă în exacta adaptare a talentului scriitorului la subiectul tratat, aşa că, dacă, de pildă, didacticismul turbură ritmul inspiraţiei lirice a lui Vlahuţă, e însă bine venit în România pitorească, *în* Din trecutul nostru *sau în* Grigorescu, *în care calda evocare a trecutului, cu viziunea pitorescului, poetică şi fără o originalitate dezarmonică, posesiunea meşteşugului formal, combinarea utilului cu frumosul dau impresia adaptării genului în natura talentului scriitorului. [...]*

Epigon, Vlahuţă a fost şi un profitor; venit pe drumul bătut de altul, cu sforţări bărbăteşti şi printr-o intuiţie genială a formei, el a beneficiat, netezind doar conştiincos drumul deschis prin pădurea virgină a limbii noastre poetice şi nemaiprezentând asperităţile lui Eminescu. În lipsa intuiţiei verbale şi a spiritului creator, Vlahuţă a avut instinctul cuvântului just, al proprietăţii terminului.

Între cei doi piloni (de altfel, de valoare inegală), între Eminescu şi Coşbuc, care au orientat poezia română în direcţii deosebite şi ne-au turnat limba în tipare noi, Vlahuţă constituie o simplă verigă de tranziţie... Pentru a fi o adevărată personalitate, i-a lipsit, mai ales, originalitatea şi de sensibilitate, şi de formă, în care a procedat pe de-antregul din Eminescu; prin temperament, a fost însă mai mult un optimist, fără energie, fără spontaneitate şi repede dizolvat de unele „nedreptăţi„ sociale. Fără o puternică inspiraţie lirică, pornită dintr-un substrat intelectual, poezia lui e lipsită de avânt, de pasiune, dar are, în schimb, claritate, preciziune, calcularea efectului dramatic, fineţea analizei psihologice, finalitatea moralizatoare — calităţi onorabile şi antilirice. Mai mult artist decât poet, prin echilibrul personalităţii sale, Vlahuţă a ţinut totuşi într-o epocă de secetă interimatul poeziei române, şi, la urmă, s-a impus chiar ca un fel de coreg; istoria literară îl va trece însă în rândul necesităţilor poetice ale epocei posteminesciene.

Eugen LOVINESCU Alexandru Vlahuţă *în E. Lovinescu,* Scrieri, *1, B., 1969, p. 291, 294, 295, 296, 297, 300.*

Ca poet, Vlahuţă copiază servil arhitectonica liricii lui Eminescu, însă cu totul superficial. Nu faptul de a fi retoric constituie o vină. Vlahuţă e de fapt prozaic, jurnalistic. Poemul se preface într-o discuţie de idei. Ce e mai interesant este de a constata că eminescianul Vlahuţă nu-i decât un dectractor deghizat al operei lui Eminescu. Toţi cei umbriţi de gloria

poetului Luceafărului *primiră cu satisfacţie observaţia că opera aceluia era o modă periculoasă pentru tinerime, putând duce la sinucidere (concluzie sofistică pe nimic întemeiată): „Când am înţeles c-aceasta e o modă care soarbe/ Seva tinereţii noastre, am zis gândurilor oarbe,/ Ce-şi roteau peste morminte zborul lor de lilieci,/ Să s-abată lăsând morţii în odihna lor de veci."*

Poeziile, venerate în şcoală Unde ni sunt visătorii?, La icoană *sunt doar nişte versificaţii corecte. O anume atmosferă personală se găseşte în câteva creionări ale vieţii săteşti, într-un idilic mai nesilit: „De pe gunoaie-aprinse fumul/ Molatic se ridică-n cer,/ Şi caii la păşune sună/ Din piedicile lor de fier,/ /Departe-un fluier se aude,/ Un cântec aiurit, duios,/ Ce-n note lungi, tremurătoare,/ Suspină lin, misterios."*

Mai descoperim un lirism intim, familiar şi bonom, foarte rar în epoca eminesciană. O fetiţă se joacă cu păpuşa şi poetul o ademeneşte cu o păsărică, prilej de filosofie discretă şi surâzătoare, o alta a ajuns domnişoară şi poetul şi-aduce aminte uşurinţa cu care putea să sărute pe fiinţa acum aşa de serioasă. În Iubire, *idilicul e lipsit de pedanterie.*

George CĂLINESCU A. Vlahuţă, *în G. Călinescu,* Istoria literaturii române, Compendiu, *Editura pentru literatură, B., 1968, p. 196, 197.*

Vlahuţă a văzut în poet un militant în serviciul principiilor înălţătoare, un „semănător" de idei generoase şi simţăminte nobile. Întrucât operează cu instrumentul minunat al cuvântului, care, dispunând de o putere aproape miraculoasă („ ca-n basme"), „face lumi aevea din păreri", poetului îi revine menirea de a străbate ţarina sufletelor şi a semăna în brazdele lor „umede de rouă", „viaţă nouă,/ Pe care va lega-o viitorul". Stigmatizând versul ce nu spune nimic, ci numai „se deapănă pe rânduri, pe firul de pe fus", deplângând condiţia literaţilor care comunică „desperări de porunceală şi dureri închipuite", Vlahuţă pledează cu patos în favoarea poeziei pline de conţinut, deschisă spre lume, spre marile idealuri umane, în stare „să reverse peste inimile noastre mângâiere şi iubire"; el cere poeţilor să cânte „rostul lumii şi splendorile naturii", să exprime „gânduri de-un întreg popor gândite", să despice cu „inspirata lor privire" şi „cuvântul lor profetic" „valurile de-ntuneric" şi astfel „splendidă-naitea noastră să ne-arate-o lume nouă". Fidel acestui crez, formulat în Cuvântul, Slăvit e versul *şi mai ales* Unde ni sunt visătorii?, *poetul s-a străduit în permanenţă să scrie astfel încât opera sa să devină efectiv un factor de educare a conştiinţelor. Dacă realizările nu sunt întotdeauna pe măsura intenţiilor, faptul se explică prin insuficienta forţă lirică a versurilor, prin menţinerea, în*

nuvele şi roman, adeseori, a observaţiei la suprafaţa realităţii. Excelent versificator, Vlahuţă formulează memorabil adevăruri incontestabile, tălmăceşte magistral sentimente clare, masive, însă nuanţele mişcărilor sufleteşti le ocoleşte, nu se apleacă niciodată asupra zonelor mai adânci, delicate, ale psihicului. Lira sa interpretează o gamă restrânsă de stări interioare, necunoscând altă alternativă decât bucurie—tristeţe, dragoste de viaţă—pesimism. Drept consecinţă, în versurile sale se instalează monotonia, îşi fac apariţia clişee, imaginile se repetă, şi tot astfel rimele. În o seamă de poezii, personalitatea proprie este aproape strivită de modelul creaţiei eminesciene, pe care încearcă să-l urmeze. Viabile s-au dovedit acele versuri în care sunt exprimate convingeri şi aspiraţii civico-etice şi estetice, în care sunt celebrate simţăminte alese sau sunt fixate scene vii. Stângaci în tentative de a surprinde vibraţiile subtile ale erosului, poetul glorifică în schimb cu veritabil efect artistic ideea de iubire:" Iubire, sete de viaţă,/ Tu eşti puterea creatoare,/ Sub care inimile noastre/ Renasc ca florile în soare". Instantaneele unei idile erotice sunt înfăţişate cu graţie. În virtutea puterii de pasticizare, poeziile cu caracter satiric (Linişte şi Delendum) *impun atenţiei situaţii ce se ţin minte. Neuitate rămân, graţie unor însuşiri similare, şi totodată patosului verbal, şi alte piese, printre care, în primul rând, 1907: „Minciuna stă cu regele la masă.../ Dar asta-i cam de multişor poveste:/ De când sunt regi, de când minciuna este,/Duc laolaltă cea mai bună casă". În proza epică, nu lipsită de influenţe ale curentului naturalist, Vlahuţă a întocmit o catagrafie critică a societăţii timpului său. [...]*

România pitorească *este un atlas geografic comentat, traversat de o caldă iubire de ţară. [...] Publicistica lui Vlahuţă atacă aceleaşi teme ca proza sa epică, cu adresă mai directă, şi militează mai explicit în serviciul principiilor proclamate în versuri.*

Dumitru MICU A. Vlahuţă, *în* Scriitori români, Mic dicţionar, *Editura ştiinţifică şi enciclopedică, B., 1978, p. 476, 478.*

Din aceeaşi generaţie cu Delavrancea şi Duiliu Zamfirescu şi abia cu vreo zece ani mai bătrân decât Brătescu-Voineşti, Al. Vlahuţă este şi el unul din reprezentanţii noului realism liric şi artistic. [...]

Moralistul este prezent chiar în operele realistului Vlahuţă. Din când în când el se afirmă însă singur, şi atunci scriitorul aşterne paginile sale cele mai bune.

Vlahuţă a dăruit prozei noastre „tonul etic". Multe din paginile sale plutesc într-o atmosferă de sinceritate cordială, care angajează pe cititor şi-l fac să participe la zbuciumul scriitorului. [...]

Deopotrivă cu toţi scriitorii realismului liric şi artistic, Vlahuţă s-a oprit de mai multe ori în faţa problemei literare a descrierilor de natură, nu însă în nuvelele sale, unde omul este evocat de obicei în singura latură a frământărilor lui intime, fără nici o conexiune cu mediul lui natural. În România pitorească*, 1901, apoi în* Pictorul Grigorescu*, 1911, tema peisajului opreşte însă îndelung pe Vlahuţă, care întrebuinţează pentru a o rezolva nu darurile unui ochi de pictor, ci sensibilitatea, dealtfel fără forţă şi noutate, a unui poet. Desigur, Vlahuţă grupează cu răbdare în unele din tablourile sale mai multe trăsături văzute, fără să obţină totuşi imagini sintetice şi revelatoare. După tipul său sufletesc Vlahuţă este mai degrabă un contemplator asociativ, unul din acei admiratori ai naturii pentru care un peisaj este prilejul unei reverii, imaginea lucrurilor dizolvându-se pentru ei în senzaţii subiective sau în sentimente cu privire la ele. [...] În loc să observe, scriitorul se observă şi în locul „descrierii", întâmpinăm o „introspecţie". [...] Descrierea reţine aproape numai sentimentele privitorului. Alteori, descrierea este redată printr-o alegorie, ca în această pagină consacrată evocării Jiului privit în locul unde scapă din trecătoarea Petroşanilor [...]. Cu preponderenţa aceloraşi procedee asociative sunt obţinute şi descrierile de tablouri din* Pictorul Grigorescu. *Scriitorul se opreşte în faţa tabloului, însumează, prin enumerare, trăsăturile lui văzute, dar obţine ceva ca impresia vieţii abia când notează propriile lui senzaţii asociative, ceea ce i se pare a fi liniştea şi puritatea locului zugrăvit de pictor, cu „copacii care au stat din freamăt" sau cu o atmosferă în care simţul vital al poetului resimte „aerul proaspăt al înălţimilor". Lipsind în celelalte lucrări ale sale, peisajul se impune aci ca temă literară şi împrejurarea este destul de limpede resimţită de cititor.*

Tudor VIANU A. Vlahuţă, *în Tudor Vianu,* Arta prozatorilor români, *Editura Minerva, B., 1981, p. 167, 171, 172—173, 174.*

România pitorească *trebuia să fie cea mai reprezentativă operă a lui Vlahuţă. Cel puţin aceasta a fost intenţia scriitorului. Publicată în 1901, a fost inclusă în majoritatea antologiilor literare. Manualele şi programele şcolare i-au oferit un loc important.*

Frumuseţile patriei, bogăţia spirituală şi alesele însuşiri fizice ale ţăranului român fuseseră evidenţiate şi în alte memoriale de călătorie, dar nimeni până la Vlahuţă nu încercase să ofere o imagine completă a ţării sub aspect etnografic şi social, să descifreze urmele trecutului în ruinele cetăţilor şi în legendele populare, să prezinte cu un sentiment de mândrie naţională frumuseţile ţării şi multitudinea calităţilor morale ale locuitorilor ei. Dacă în Dan *lirismul era excesiv, în* România pitorească

el este echilibrat. Emoţia autorului este puternică şi reuşeşte să fie transmisă cititorului. Cartea ar fi putut constitui într-adevăr opera reprezentativă a scriitorului, dacă valoarea ei nu ar fi fost estompată de viziunea semănătoristă, de prezentarea idilică a vieţii ţăranului român. Pitorescul peisajului a fost extins de scriitor şi asupra satului românesc, împrumutându-i aspectul feeric al unor aşezări omeneşti în care domneşte armonia şi fericirea generală. Dincolo de aceste limite, România pitorească *rămâne un moment important al literaturii noastre de călătorii. Viziunea semănătoristă este prezentă şi în alte lucrări, mai ales în nuvelele, schiţele şi povestirile publicate în revista „Semănătorul", sau în periodicele semănătoriste. Alături de acestea, Vlahuţă a publicat numeroase pagini în care a condamnat regimul burghezo-moşieresc şi instituţiile lui, a demascat caracterul reacţionar al monarhiei, şcolii, presei şi familiei burgheze. [...] În schiţele* Socoteala, De la ţară *şi* La arie *a depăşit imaginea idilică a satului, reflectând în mod obiectiv viaţa plină de umilinţe şi mizerie a ţăranului român. În aceste opere, Vlahuţă continuă şi dezvoltă cele mai valoroase tradiţii ale realismului critic în literatura română.*

George SANDA Prefaţă, în A. Vlahuţă, Iubire, *Editura pentru literatură, B., 1965, p. XVI—XVII.*

Printre versurile sale găsim şi poezii de o reală valoare artistică. Aşa sunt Linişte, Unde ni sunt visătorii?... 1907, *sonetele,* Prima lecţie. *[...] Cu poezia 1907 Vlahuţă a dat un minunat exemplu de atitudine civică, a dovedit o cunoaştere profundă a contradicţiilor sociale care au generat răscoalele ţărăneşti. El a intuit comunitatea de interese dintre partidele politice şi a demascat caracterul reacţionar al monarhiei. [...]*

Poezia 1907 *reprezintă una dintre cele mai valoroase creaţii ale lui Vlahuţă. Aici scrisul său a atins cea mai înaltă valoare artistică. În aceste versuri, arăta Perpessicius, este evidentă „vigoarea conturului, succesiunea dramatică a fabulaţiei, verbul gravat şi variata naturaleţe a tonului, după cum tablourile reclamă în schimbarea lor". [...]*

Alexandru Vlahuţă a fost printre primii poeţi români care a folosit mai larg sonetul. Nevoit să se supună constrângerii formale a unei anumite prozodii, nu a depăşit limitele în care şi-a manifestat atitudinile lirice. Vlahuţă nu a fost un „visător haotic". Spontaneitatea imaginilor se manifestă rar, idealul artistic al poetului sedus de perfecţiune a putut fi uşor orientat spre ordinea formală. Lirismul său este asemănător parnasienilor de tipul lui Hérédia şi Mihail Codreanu, „stăpânit şi rece". Fără să dezvăluie laturile inedite ale sensibilităţii, sonetele reuşesc să exprime mai bine notele specifice orizontului artistic al lui Alexandru

Vlahuţă. [...]. Poezia interioarelor, regăsirea trecutului în obiectele încăperilor, întâlnită în opera lui Ion Pillat, Demostene Botez şi Otilia Cazimir, îşi are în Vlahuţă un precursor. [...]

Prin paginile valoroase cu care a contribuit la făurirea istoriei naţionale, Vlahuţă a dovedit că a ştiut să-şi cultive calităţile pe care considera că trebuie să le aibă un adevărat scriitor: „Observare adâncă, meditare îndelungată, stăruinţă, studiu, răbdare şi muncă".

Fără să reprezinte o culme a literaturii române, opera lui Alexandru Vlahuţă rămâne un moment important al culturii şi literaturii noastre, indispensabilă pentru definirea peisajului social şi artistic al celei de-a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea şi a începutului celui de al XX-lea.

George SANDA Prefaţă, *în Alexandru Vlahuţă,* Iubire, Poezii, *Editura pentru literatură, B., 1965, p. XVIII, XX, XXII, XXIII, XXIV.*

Poezia de idei, satirele şi poemele cu subiect ale lui Vlahuţa sunt mărturii ale unui suflet senin, deschis spre înţelegerea lumii şi doritor să fie de folos alor săi. Această calitate şi-a confirmat-o şi prin traducerile din Ada Negri, care, prin preocupări şi sensibilitate, îi întregesc organic opera proprie. [...]

Modelul eminescian se simte de departe, dar sentimentul este adevărat şi graţia nu pare a fi rezultatul artificial al unui împrumut. Receptând din opera lui Eminescu ceea ce se înscria între limitele sensibilităţii sale minore, Vlahuţă n-a simulat un zbucium care nu era al lui şi nu şi-a pus masca tragică pe care, cu un gest grotesc, au încercat să şi-o potrivească atâţi epigoni. Poetul sentimental face figură onorabilă şi când atinge uşor coarda elegiacă, în sonete şi în alte câteva poezii, în care amintirea unei iubiri neîmplinite şi trecerea implacabilă a timpului îi trezesc un fior repede stins în resemnare. Versurile lui Vlahuţă făurite la foc mic scapără irizări de poezie, pe care tribunul le-a putut obţine altminteri rareori. Prima lecţie *şi* Cum curge vremea... *sunt poezii de un farmec simplu, care atestă că duioşia, zâmbetul tandru şi umorul blând aparţin registrului propriu al poetului mai mult decât patetismul. În poemul* Iubire, *evocarea unei idile din adolescentă nimereşte tonul cel mai firesc, şi mica simfonie comunică sentimentul cu fineţe şi adevăr.*

Ion ROMAN Postfaţă, *în A. Vlahuţă,* Poezii, *Editura Minerva, B., 1974, p. 201, 202.*